

Diak

Maija Haapio
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK) -diakoni
Opinnäytetyö, 2019

OMAA POLKUA ETSIMÄSSÄ

**Työkokeilijanuorten näkemyksiä ja kokemuksia Waste&Feast
Snellu Cafessa**

TIIVISTELMÄ

Maija Haapio

Omaa polkua etsimässä. Työkokeilijanuorten näkemyksiä ja kokemuksia Waste&Feast Snellu Cafessa.

37 Sivua ja 4 liitettä

Syksy, 2019

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK) -diakoni

Tämän opinnäytetyön päätavoitteena oli Waste&Feast Snellu Cafen työkokeiluun osallistuneiden nuorten näkemysten ja kokemusten kartoittaminen. Työkokeilu kesti puoli vuotta, jonka aikana tutkimusaineisto koottiin. Tutkimus toteutettiin työelämäyhteistyökumppaneiden kanssa, ja sen avulla Snellu ja Kykyportaati-hanke voivat halutessaan käyttää aineistoa kehittäessään toimintaansa.

Nuorten kokemuksia kartoitettiin teemahaastattelun avulla, jossa selvitettiin, miten he näkivät elämänsä ja miten työkokeilu vaikutti heidän elämäntilanteeseensa. Vastauksia peilattiin Kykyportaati-hankkeen tavoitteisiin. Vastaajat edustavat nuoria, jotka ovat monella mittarilla syrjäytyneitä yhteiskunnan valtavirrasta. Vastaukset antavat mahdollisuuden arvioida, miten nuoret itse kokevat tilanteensa. Kokevatko he olevansa syrjäytyneitä vai edustavan ”oikeampaa elämäntapaa”?

Aineiston kokoamisessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Työn teoretiedon muodostivat aihepiirin kirjallisuus sekä tietokannat. Tutkimusaineisto haastateltiin kolmea työkokeiluun osallistunutta nuorta sekä kahta heitä ohjannutta Snellun työntekijää. Haastattelut nauhoitettiin sekä lopuksi litteroitiin analysointia varten.

Tutkimuksessa havaittiin, että työkokeilu oli nuorille merkityksellistä. Nuoret kertoivat, että työkokeilu antoi heidän elämäänsä päivärytmin ja se oli mielekästä sekä tarkoituksellista toimintaa. Erityisen tärkeää oli yhteisöllisyyden kokemus toisten työkokeilun osallistuneisiin nuoriin sekä Snellun työntekijöiden kanssa.

Tutkimuksessa havaittiin, että työkokeilun jälkeiset suunnitelmat eivät olleet vielä hahmottuneet nuorille, josta syystä työkokeilun jälkeinen elämä ei ollut heille täysin selvä. Tästä syystä olisikin tärkeää, että työkokeilun päätyttyä nuoriin oltaisiin yhteydessä ja heidän elämästään oltaisiin kiinnostuneita. Myös toimintaa aloittavien nuorten kanssa kannattaisi käydä alkuhaastattelu, jossa heidän tilannettaan kartoitettaisiin ja tehtäisiin henkilökohtainen suunnitelma työkokeiluajalle. Tässä yhteydessä nuoret saisivat esimerkiksi kertoa siitä, miten haluaisivat tulla kohdatuksi ja mitä erityistarpeita heillä on.

Asiasanat: Nuoret, syrjäytyminen, kokemusasiantuntija, ennaltaehkäisevä työ, nuori-sodiakonia

ABSTRACT

Maija Haapio

Looking for their own path. The views and experiences of young people work try-outs at the Waste&Feast Snellu Café.

37 Pages and 4 appendices

Autumn, 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Diaconal Work

Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to survey the views and experiences of Waste & Feast Snellu Cafe's working during their half a year work experiment period. Furthermore, to find out through a themed interview, how they view their situation, the relevance of the work experiment and the views on the objectives of the Kykyportaati-project. One aim of study was to gain information from young people as experience experts on youth that are marginalized from the mainstream society. This thesis was implemented with the working life partners and to let Snellu and the Kykyportaati-project use the material in developing their activities further.

This thesis used a qualitative research method. Theoretical reference consisted of sources from databases and literature. The data collected by using a method of theme interview and conducted as individual interviews. Three young people who had their work try-outs there and two Snellu's employees who direct them were interviewed. The interviews were recorded and finally transcribed for analysis.

As a result, the young people who participated in the interviews described that the work experiment, the work try-out was important because the work formed the rhythm of daily life and the work had a sense of meaning. They felt a sense of community when working together and with the other employees. However, after the work try-out period their plans were still fully open and their paths were not completely clear. It would be a good idea to follow up on how the young people who participated work try-out are doing after the work experiment is over. Based on the results of the studies, more attention should also be paid on the start of the work experiment. Furthermore, initial interviews done by the staff, could help to bridge a gap and break some tension between the staff and the trainees.

Keywords: Youth, marginalization, experts by experience, preventive work, youth deacon

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	ERITYISNUORISOTYÖ HELSINGIN SEURAKUNTAYHTYMÄSSÄ	6
2.1	Erityisnuorisotyö ja nuorisodiakonia	6
2.2	Snellu Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyö työmuotona	7
2.3	Waste&Feast Snellu Cafe	8
2.4	Diakoniaruokailu, kestävää kehitystä	10
2.5	Kykyportaat – vuorovaikutus työ- ja toimintakyvyn virittäjänä	10
2.6	Kokemusasiantuntija	11
3	NUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN	13
3.1	Nuorten hyvinvointi	13
3.2	Nuorten syrjäytyminen	13
3.3	Ennaltaehkäisevä työ	15
3.4	Muita ennaltaehkäiseviä palveluita tarjoavat tahot Helsingissä	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1	Tutkimustehtävä	18
4.2	Kvalitatiivinen tutkimus	18
4.3	Tutkimushaastattelu	19
4.4	Aineiston kerääminen	20
4.5	Analyysistä arviointiin	21
4.6	Eettiset kysymykset	22
5	TULOKSET	24
5.1	”Menneisyydest on vaa rakennuspalikoita tähän hetkeen.”	24
5.2	”Kaikki se, miten nuoruus on sille mennyt. On johdattanut tähän hetkeen.” 25	
5.3	Tulevaisuus	26
5.4	Työntekijöiden arviointi	27
5.5	Työkokeilun vaikutus työkokeilija nuorten hyvinvointiin?	28
5.6	Tutkimuskysymykset ja vastaukset	30
6	POHDINTAA	31
7	OPINNÄYTETYÖNI ARVIOINTI	33
	LIITE 1. Tutkimustiedote	38
	LIITE 2. Suostumuslomake	39
	LIITE 3. Haastattelurunko työkokeilijoille	40
	LIITE 4. Haastattelurunko Snellun työntekijöille	41

1 JOHDANTO

Me-säätiö arvion mukaan Suomessa oli vuonna 2017 lähes 70 000 alle 30-vuotiasta syrjäytynyttä nuorta. Syrjäytymisellä tai syrjään jäämisellä tarkoitetaan yleensä yhteiskunnan normien ulkopuolelle jäämistä. Syitä voivat olla koulutuksen tai työkokemuksen puuttuminen, mielenterveys- ja päihdeongelmat tai sosiaalisen elämän puutteellisuus. (Pyykkönen 2017.)

Opinnäytetyöni aiheena on tarkastella syitä nuorten syrjäytymiselle ja haastatella nuoria kokemusasiantuntijoita. Haastateltavani ovat Helsingin Seurakuntayhtymän erityisnuorisotyötä tekevän Snellun työllistämiä ja tekevät työkokeiluun Waste&Feast Snellu Cafen diakoniaruokailussa. Työpaikkakokeilu toteutetaan yhdessä Stadin Ammattiopiston ja Euroopan Sosiaalirahaston tukeman Kykyportaat-hankkeen kanssa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ennaltaehkäisevää erityisnuorisotyötä alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten parissa. Haastateltavani ovat pitkäaikaistyöttömiä tai muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevia nuoria, joita haastattelen kokemusmenetelmän avulla. Tarkoitukseni on saada nuorten eli kokemusasiantuntijoiden ääni kuuluviin ja antaa heidän kertoa näkemyksistä ja kokemuksista omaan elämään liittyen.

Idea opinnäytetyölleni syntyi Snellulta aloitteesta. He esittivät toiveen, että haastattelisin työkokeilijanuoria. Tämä vastasi omaa kiinnostustani tarkastella nuorten elämää ja kuulla heidän omia kokemuksiaan. Snellun johtava erityisnuorisotyönohjaaja Kinasen mukaan en tarvinnut tutkimuslupaa vaan sain suullisen suostumuksen opinnäytetyötäni varten.

Ennaltaehkäisevä työ ja sen merkityksellisyys korostuvat opinnäytetyössäni. Haluan tuoda nuorten omia mielipiteitä ja ajatuksia esille heidän työpaikkakokeiluunsa liittyen. Nuoret ovat ensisijaisia haastateltaviani, sillä he ovat oman elämänsä kokemusasiantuntijoita. Kuitenkin koin tarpeelliseksi haastatella myös työkokeilunuria ohjanneita Snellun työntekijöitä. Koin, että tämä auttaisi löytämään mahdollisia kehitysideoitu työkokeilujen vaikuttavuuden parantamiseksi. Työntekijöillä on arvokasta näkemystä siitä, mitä nuori itse ei välttämättä osaa tunnistaa tai huomata.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka menetelmänä käytän tutkimushaastattelua. Tutkimushaastattelussa esitän kysymyksen keskustelunomaisesti. Opinnäytetyössäni haluan kuvata työkokeilusta saatua merkityksellisyyttä ja sen näyttäytymistä nuoren elämässä. Haastattelen viittä työkokeilussa olevaa nuorta sekä kahta heitä ohjaavaa työntekijää. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kerätä arvokasta kokemustietoa nuorten omista näkemyksistä ja verrata tätä jo kerättyyn tutkimustietoon. Läpi tutkimukseni näkökulmana on nimenomaan haastateltavieni nuorten oma näkökulma.

2 ERITYISNUORISOTYÖ HELSINGIN SEURAKUNTAYHTYMÄSSÄ

2.1 Erityisnuorisotyö ja nuorisodiakonia

Erityisnuorisotyö on etsivää, kohtaavaa ja läsnäolevaa työtä, jossa toimitaan yhdessä niiden lasten, nuorten ja perheiden kanssa, jotka tarvitsevat elämässään erityistä tukea. Tavoitteena kirkon erityisnuorisotyössä on, että nuori kokee olevansa hyväksytty sellaisena kuin hän on ja löytää elämälleen mielekkyyden itsetuntoaan vahvistamalla. Erityisnuorisotyössä ydin on nuoren kohtaamisessa, läsnäolossa ja hänen tarpeidensa huomioimisessa. Työtä tehdään yhteistyössä eri organisaatioiden ja viranomais tahojen kanssa. (Sakasti. Erityisnuorisotyö.)

Erityisnuorisotyö ja diakonia ovat hyvin lähellä toisiaan. Usein niillä tarkoitetaan jopa ihan samaa asiaa – erityisnuorisotyö on diakoniatyötä, jota tehdään nuorten parissa. (Kautonen ja Laitonen 2018.) Heidän mukaansa toiminnassa kohdataan nuoria, joiden elämäntilanne on samanlainen kuin diakoniatyön palvelujen käyttäjillä, mutta käytetyt työmenetelmät ovat nuorisotyölle tyypillisiä. Erityisnuorisotyötä, nuorisodiakoniaa sekä nuorisotyötä yhdistää nuorten arjessa mukana oleminen. Kautosen ja Laitosen opinnäytetyön tulosten pohjalta erityisnuorisotyö ja nuorisodiakonia tulisi sijoittaa seurakunnissa omaksi työmuodokseen sekä nuorisotyön alaisuuteen. (Kautonen ja Laitonen 2018, 45, 67–69),

Diakoniatyö toimii ihmisten arjen ja yhteiskunnan ehdoilla, alati muuttuvissa ja vaikeutuvissa olosuhteissa. Milloin diakoniatyötä haastaa maahanmuuttoaalto, milloin kansakuntaa heikentävä lama, milloin hallituksen tekemät linjaukset ihmisten toimeentulon suhteen. (Lehmusmies 2018, 26.) Sama pätee nuorisodiakoniaan. Eduskunnan leikkaukset koulutusbudjetista sekä maahanmuuttajavirta ovat luoneet nuorisodiakonialle uudenlaisia haasteita, joihin vastata. Uutisotsikoista voidaan lukea, miten koulutusleikkaukset syrjivät nuoria ja kuinka maahanmuuttajataustaisille nuorille on haastavaa integroitua Suomeen, kun töitä ja koulutusta ei ole helposti saatavilla. Nuoret haluavat tulla nähdyksi ja he tarvitsevat vierellensä kuulijan. Siksi nuorisodiakoniatyön tulee olla valppaana ja vastata nuorten muuttuviin tarpeisiin. Nuorisodiakoniatyö voi olla kouluihin vietävää työtä sekä verkostoitumista. Se voi tapahtua sosiaalisen median kanavien välityksellä tai esimerkiksi chatissa. Snellun vapaaehtoiset, Saapas-

ryhmä, tekevät jalkautuvaa nuorisotyötä sinne missä nuoret ovat, kuten koulujen pihoille ja ostareille.

Nuorisodiakonian ehkä keskeisin päämäärä on välittää toivoa nuorille. Viimeisimmässä diakonibarometrissa (Diakonibarometri 2018, 34–35) ilmenee, että moni diakoniatyöntekijä kokee diakoniatyön erottuvat edukseen muusta sosiaalisesta auttamistyöstä, sillä diakoniatyön vahvuus on kokonaisvaltaisessa ja laadullisessa kohtaamisessa. Aika ei ole kortilla ja nuori kohdataan oman elämänsä asiantuntijana, nuorta kunnioittaen. Myös kirkon nuorisotyöntekijät ovat diakoniatyön lisäksi tässä ammatillaisia ja toimivat paljon nuorten parissa esimerkiksi nuorisotaloilla ja leireillä.

2.2 Snellu Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyö työmuotona

Snellu on Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyöhön keskittyvä keskus, jonka toiminnan painopiste on liikkunut eri puolilla kaupunkia. Uudet tilat tulevat Matteuksen kirkkoon Itä-Helsinkiin, kunhan tilat saadaan korjattua sopivaksi.

Snellu on palvellut Helsingin nuoria vuodesta 1968, jolloin toiminnan tarkoituksena oli palvella asunnottomia ja päihteiden käyttäjiä. Työ löytyi kadulta, jengityönä, jota sittemmin alettiin kutsua erityisnuorisotyöksi. Helsingin seurakuntayhtymä valitsi 25.4.1967 teologian ylioppilaan Pekka Virteen ensimmäiseksi nuorisotyön jengityöntekijäksi. Vuosien varrella erityisnuorisotyön haasteet ovat muuttuneet, mutta erityisnuorisotyö on joutunut kohtaamaan työttömyyden, köyhyyden ja laman vaikutukset. (Kaartinen 2017, 11, 147).

Snellu toimii yli uskonto- ja kulttuurirajojen (Kaartinen 2017, 135). Työn päämääränä on lasten ja nuorten hyvinvointi, elämästä takaisin kiinni saaminen sekä olosuhteiden muuttaminen. Pyrkimyksenä Snellulla on ennaltaehkäisevä toiminta tukemalla, neuvomalla ja auttamalla alle 30-vuotiaita helsinkiläisiä nuoria ja heidän perheitään. Tuen tarve nousee nuorista ja heidän elämästään. Tarve saattaa liittyä arjen asioihin, kuten kriiseihin, ihmissuhteisiin, itsenäistymiseen ja suruun. Tarve voi nousta myös nuorten elämän elämäntapaan kuten päihteisiin, rikoksiin tai jopa vankeuteen liittyviin kysymyksiin. Snellu on työssään luonteeltaan syrjinnästä vapaa alue ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohdataan siinä, missä kuka tahansa (Kaartinen 2017, 88). Työn

haasteet ovat siis hyvin erilaiset kuin perinteisessä seurakuntatyössä, mikä on erityisnuorisotyössä ja nuorisotyössä tyypillistä.

Snellun työntekijätiimiin kuuluu toistakymmentä työntekijää, joista suurin osa on kirkon erityisnuorisotyöntekijöitä. Jokaisella työntekijällä on oma työmuotonsa kuten verkostotyö, kriminaalityö, perhetyö sekä joukossa on yksi psykologi. Työntekijät järjestävät ryhmiä, yksilötapaamisia sekä leirejä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Keskusteluapua tarjotaan paikan päällä, nuoren toivomassa ympäristössä, mutta myös verkkoympäristössä. Verkkoympäristöjä ovat muun muassa Facebook, Twitter, Instagram tai Youtube.

Palveluoperaatio Saapas aloitti toimintansa 1980-luvulla tehdessään jalkautuvaa katu-työtä sinne, missä nuoret olivat. Alunperin tarkoituksena oli luoda kontakteja nuoriin ja auttaa välitöntä apua tarvitsevia. Nykyään Saapas-liiveihin pukeutuneita aikuisia voi nähdä Helsingin yöelämässä viikonloppuiltaisin ostareilla, koulujen pihilla sekä erilaisissa juhlatapahtumissa ja festivaaleilla. Toiminnasta vastaa kaksi Snellun työntekijää sekä Saappaan kouluttamat vapaaehtoiset. Saapas toimii myös verkossa Netti-Saappaana, jonka löytää esimerkiksi Suomi-24 palvelusta sekä Sekaisin-chatista.

Snellu tekee ennaltaehkäisevää työtä tarjoamalla muun muassa Stadin Ammattiopistolle kerran viikossa kahvitteluhetkiä logistiikkapuolen opiskelijoille. Kahvittelun lisäksi erityisnuorisotyöntekijä keskustelevat nuorten kanssa ajankohtaisista asioista ja järjestävät suljetun ryhmän Ankkurin arjenhallintaan liittyen. Tämän kaltaisella ehkäisevällä työllä voidaan puuttua ajoissa ennen kuin ongelmat ehtivät kasaantua ja taata nuorelle turva.

2.3 Waste&Feast Snellu Cafe

Matteuksen kirkolla sijaitseva Waste&Feast Snellu Cafe on vuoden 2017 loppupuolella aloittanut hävikkiruokaravintola, jota tukityöllistetyt nuoret pyörittävät arkisin lounasaikaan. Ideaa tälle konseptille olivat kehittämässä Snellun johtava erityisnuorisotyönohjaaja ja diakoni. Snellu Cafe on ensimmäinen Waste&Feast -ketjun ruokapaikka, joka myöhemmin on levinnyt myös muihin Helsingin seurakuntiin. Tällä hetkellä Waste&Feast -ravintoloita on viisi.

Snellun tukityöllistetyt nuoret tulevat osa Stadin ammattiopistosta ja osa Snellun omista asiakaskontakteista. Taustat nuorilla ovat hyvin erilaisia, kuten heikossa asemassa opiskelumaailmassa tai työmarkkinoilla. Tuen tarve on jokaisella nuorella yksilöllistä. Työllistämisen lisäksi tarkoituksena on tukea nuoria erilaisissa elämäntilanteissa ja ohjata eteenpäin elämässä. Tarkoituksena ennen kaikkea ohjata nuorta uskomaan itseensä, merkityksellisellä tekemisellä. Kahvilaan on palkattu kokki ja salityöntekijä, jotka toimivat nuorten ohjaajina käytännön työssä. (Dino 2018, 12.)

Nuorilla on myös tukihenkilö osana Kykyportaati-hanketta. Tukihenkilön kanssa nuoret miettivät työkokeilun jälkeisiä opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia. Tukityöllistäminen kestää aina noin puoli vuotta ja työllistettäviä nuoria on noin viisi kerrallaan. Turvallinen ympäristö ja luotettavat työntekijät mahdollistavat nuorelle matalan kynnyksen työkokeilun, jossa voi kokeilla omia taitojaan tuetusti. Tavoitteena on lisätä nuoren motivaatiota palata takaisin yhteiskunnan palvelujen piiriin kokonaisvaltaisesti.

Snellu Cafeen ideana on toimia kohtaamispaikkana tarjoten yhteisöllisyyttä edullisen ruokailun merkeissä. Matteuksen kirkon keskeinen sijainti Itäkeskuksen ostoskeskusta ja metroasemaa, tarjoaa mahdollisuuden tulla pidemmältäkin. Seurakunta tarjoaa jokaiselle tuetun tai edullisen kotiruuan. Työkokeilussa olevat nuoret saavat kokemuksia sosiaalisesta kanssakäymisestä ja kokemuksen osallisuudesta (Siikaoka 2018, 24–25).

Waste&Feast Snellu Cafen hävikkiruoka-aineokset saadaan 10–15 helsinkiläisestä kaupasta, jotka lahjoittavat ruuan veloitusetta (Dino 2018, 13). Hävikkiruoka on kauppojen ylijäämäruokaa, jonka viimeinen käyttöpäivä lähestyy. Ruoka on siis käyttökelpoista, mutta sitä on vaikea myydä, koska asiakkaat etsivät yleensä tuotteita, joiden viimeiseen käyttöpäivään on vielä runsaasti aikaa. Keittiöhenkilökunnan tehtäväksi jää suunnitella saamistaan raaka-aineista maittava lounas kullekin päivälle. Ruokailuissa huomioidaan pääsääntöisesti kasvisruoka, mutta myös useana päivänä liharuoka.

2.4 Diakoniaruokailu, kestävä kehitystä

Taloudellinen köyhyys ei ole Suomesta vähentymässä (Lehmusmies 2018, 30). Taloudellinen apu ja ruoka-apu ovat syitä hakeutua diakoniatyöntekijän luokse ja diakoniatyön keskeisimpiä työmuotoja. Snellun kehittämä Waste&Feast on diakoniaruokailua, joka samalla vähentää ruokahävikkiä ja tuo ihmiset yhteen syömään edullista kotiruokaa. Ihmiset poistuvat kotoaan ja saapuvat yhteisen ruokapöydän ääreen, missä parhaimmillaan syntyy ystävyysuhteita ja omia pöytäseurueita. Ravinteikkaan ruuan lisäksi ruokitaan myös sosialisoitumista. Diakoniatyöntekijä voi tarjota ruoka-apuna ruokapasseja diakoniaruokailuun. Samoin kotikäynnin yhteydessä voidaan toimittaa diakoniaruokaa. Myös diakoniaruokailussa kävijät voivat tarjota sitä tarvitseville ruuan tai kahvin ostamalla kahvi- tai lounaspoletin. Tämän kaltaiselle toiminnalle on ollut tarvetta ja sen takia se myös on levinnyt eri seurakuntiin.

Diakoniaruokailu noudattaa esimerkillään kestävä kehityksen periaatteita. Kestävä kehityksen periaatteita ovat globaali vastuu, ylisukupolven ajattelu, luonnon kantokyvyn rajallisuus, yhdessä tekeminen, tietojen sekä taitojen luova käyttö (Kestävä kehitys. Periaatteet). Kestävä kehityksen tarkoituksena on turvata taloudellisesti, sosiaalisesti, yhteiskunnallisesti, globaalisti ja luonnonvaroja kunnioittaen ylisukupolvinen hyvinvointi. Kestävä kehitys on huomioitu useissa seurakunnissa tiedottamisella, ekologisuudella ja kierrättämällä. Diakoniabarometri kyselyyn vastanneista diakoniatyöntekijöistä yli kahdeksan kymmenestä kannatti ekologisen ja kestävä kehityksen huomioonottamista diakoniatyön suunnittelussa ja auttamistyön toteutumistavoissa. (Lehmusmies 2018, 36.)

2.5 Kykyportaat – vuorovaikutus työ- ja toimintakyvyn virittäjänä

Euroopan Sosiaalirahasto tukee vuosina 2018-2020 Helsingin seurakuntayhtymän Kykyportaat-hanketta, joka tähtää työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen vuorovaikutuksella toiminnalla. Hanke alkoi maaliskuussa 2018 ja on suunnattu työelämän ulkopuolella oleville nuorille tarjoamalla työkokeilupaiikkoja ja henkilökohtaista ohjausta 18–30-vuotiaille nuorille aikuisille. Hankkeen yhteistyökumppani on Stadin ammattiopiston työpajatoiminta. Hankkeen tavoitteena on työ- ja toimintakyvyn, omien voimavarojen sekä itsetunnon kohentaminen sekä nuorten auttaminen jatkokoulutukseen ja

työelämään. Tavoitteena on myös vapaaehtoisten mukaan ottaminen toimintaan työkokeilijoiden tueksi. Hankkeen avulla lisätään myös seurakuntien työntekijöiden tietoisuutta ja valmiuksia sekä tuetaan ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskuntaan. Tarkoituksena on hyödyntää vapaaehtoisten osaamista rinnalla kulkijoina työelämän ulkopuolella oleville. (Helsingin Seurakuntayhtymä.)

Snellu Cafen työkokeilun kautta on tavoitettu yli 20 eri elämäntilanteessa olevaa nuorta, joista työkokeilussa on ollut 10. Työkokeilijoiden lisäksi on ollut työelämäntutustuja-nuoria, kesäsetelinuoria, osa-aikatyöhön yhteisen seurakuntatyön tuella työllistettyjä nuoria sekä yhdyskuntapalvelua suorittavia nuoria. Hankkeen tavoitteena on tarjota työkokeilupaiikka yhteensä 44 nuorelle helmikuun loppuun 2020 mennessä, jolloin hanke loppuu. Hankkeeseen sisältyy myös ryhmämuotoista voimavaravalmennusta sekä ryhmätoimintaa. (Dino 2018, 14.)

2.6 Kokemusasiantuntija

Toiminta perustuu kokemusasiantuntijuuteen, toimintamalliin, joka on peräisin kolmannen sektorin potilas-, vammais- ja kansalaisjärjestöissä vertaistukena. Kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on omakohtaista kokemusta esimerkiksi mielenterveysongelmasta, joko sitä sairastavana, kuntoutuvana, palvelun käyttäjänä tai omaisena. Toiminta on yleistynyt sosiaali- ja terveysalalla, jolloin kokemusasiantuntijat ovat keskeisessä roolissa vertaistukena erilaisissa ryhmissä ja yhdistyksissä. Kokemusasiantuntijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä kehittämiseen omalla panoksellaan. Samassa tilanteessa olevat potilaat, asiakkaat, kuntoutujat kuin ammattilaiset saavat erityisen arvokasta tietoa ja samalla uudenlaista näkemystä ja ymmärrystä kuntoutuneen kokemusten kautta. (Hietala & Rissanen 2015, 7, 12–13.) Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret kokemusasiantuntijoina antavat oman näkemyksensä palveluiden toimivuudesta tai toimimattomuudesta.

Omassa opinnäytetyössäni on erityisen tärkeää hyödyntää nuoria kokemusasiantuntijoina ja kuulla heidän arvionsa sekä mahdolliset kehittämisideat työkokeiluun liittyen. Nuorten kokemusasiantuntijoiden kokemuksista koottujen kertomusten perusteella seuraavien työkokeilujen nuorten on ehkä helpompi ymmärtää toimintaa ja sen tavoitteita. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla on havaittu myös työntekijöiden ymmärtävän

työnsä merkityksen paremmin sekä suhteuttamaan sitä kokonaisuutena nuoren elämään nimenomaan kokemusasiantuntijuuden avulla (Hietala & Rissanen 2015, 11). Tämän takia teorian ja hankkeen lisäksi haluan tietää, mitä mieltä nuoret itse ovat kokemastaan alan asiantuntijoina.

3 NUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN

3.1 Nuorten hyvinvointi

Hyvää elämää ja onnellisuutta on vaikeaa mitata. Se, mikä määrittää hyvän elämän, on jokaisen nuoren yksilöllinen ja subjektiivinen kokemus. Se voi olla terveydentila, ihmissuhteet, vapaa-aika, työ, koulutus ja taloudellinen tilanne. Tyytyväisyyttä eri elämänalueissa selvitettiin vuoden 2007 Nuorisobarometrissa kouluarvosanoilla. Valtaosalla vastanneista nuorista asiat olivat varsin hyvin ja keskiarvot eri elämänpiireissä olivat yli kahdeksan. 1899 kyselyyn vastanneen nuoren sen hetkinen elämä kaiken kaikkiaan sai keskiarvosanakseen 8,5. Tyytyväisimpiä nuoret olivat terveydentilaansa (keskiarvo 8,7) ja tyytymättömiä taloudelliseen tilanteeseensa (keskiarvo 7,4). Nuoret, jotka olivat erityisen tyytyväisiä johonkin elämänsä osa-alueeseen, olivat tyytyväisempiä myös elämäänsä kokonaisuudessaan. Tulokset antoivat ymmärtää, että vahvimmat yhteydet elämän hyvinvointiin ovat terveydentilalla ja ihmissuhteilla. Tyytyväisimpiä elämäänsä näyttivät olevan koulutetut nuoret, avio- tai avoliitossa olevat ja varsinkin, jos heillä oli lapsia. Tulokset osoittivat myös, että nuoret naiset olivat tyytyväisempiä omaan elämäänsä kuin nuoret miehet. (Myllyniemi, 10, 98, 100, 108).

3.2 Nuorten syrjäytyminen

Syitä nuorten syrjäytymiselle on tunnistettavissa jo pitkään ja riskitekijöitä syrjäytymisestä on tunnistettavista. Riskitekijöitä syrjäytymiselle voivat olla esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmat, pitkäaikainen työttömyys tai matala koulutus. Taloudelliset ongelmat kuten toimeentulo tai maksuhäiriöt pikavipeistä ja ulosotosta voivat lisätä riskiä syrjäytymiseen. Menetetty luottotiedot vaikeuttavat asunnon sekä kotivaikutuksen saantia. Passiivisuus, arjenhallinnan puuttuminen ja liiallisten haasteiden ja turhautumisen kanssa eläminen voivat vähentää motivaatiota niin sanottuun normaaliin elämään. Tällöin nuori voi lamaantua ja lakata asettamasta elämälleen mitään tavoitteita.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan vuonna 2010 tekemän kyselyn mukaan noin viisi prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista olisi työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääneitä

eli syrjäytyneitä. Viisi prosenttia 15–29 -vuotiaista nuorista tarkoittaa 51 300 nuorta ja näistä nuorista 32 500 on ulkopuolelle jäänyttä, joita ei näy missään tilastoissa. Ulkopuolelle jääneet eivät olet rekisteröityneitä edes työttömiksi työnhakijoiksi. (Myrskylä 2012.) Määrä on todennäköisesti lisääntynyt Me-säätiön vuonna 2017 tekemästä tutkimuksesta (69 000), mutta myös tilastointitavat vaihtelevat.

Syrjäytyneet nuoret ovat jääneet ulkopuolelle yhteiskunta-, koulutus- ja työmarkkinajärjestelmistä ja tätä kautta hyvinvoinnin vaikutuksista (Terveys- ja hyvinvointilaitos, Nuorten syrjäytyminen). Kuuluminen johonkin on hyvin tärkeää varsinkin nuorelle. Tällöin yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen lisää riskiä syrjäytyä. THL:n (2019) mukaan nuorilta kysyttäessä keskeisimpiä syrjäytymisen syitä on ystävien puute.

Ilmakunnaksen (2018, 5–7, 14–15) artikkelissa kiinnitettiin erityisesti huomiota niihin nuoriin, jotka olivat huono-osaisemmassa asemassa sosiaalisista taustoistaan johtuen ja vaarassa syrjäytyä. Huono-osaisempaan asemaan vaikuttivat ylisukupolvisuus, kuten vanhempien matala koulutus, vanhempien sosiaaliturva ja vanhempien työttömyys. Syrjäytymisen kannalta kriittiset elämänvaiheet liittyvät nuorten elämän muutokseen; opiskelun, työelämään siirtyminen, itsenäiseen elämään siirtyminen, kumpuunpanuuden muodostaminen sekä vanhemmuuteen siirtyminen. Syrjäytymisen kannalta riskiryhmässä olivat yksinhuoltajat, työttömät ja vain peruskoulun käyneet nuoret. Tulokset osoittivat, että sosiaalisella taustalla ja elämäkululla on vaikutusta itsenäisen sosiaaliturvan saamiseen. Nuorille koulutus voi toimia suojamekanismina. Yksi suurimmista riskeistä syrjäytyä olivat köyhyys tai epävarmat taloudelliset olosuhteet (Kauppinen, Angelin, Lorentzen, Bäckman, Salonen, Moisio, Dahl 2014, 274).

Syrjäytyneisyys voi kuitenkin olla stigmatisoiva piirre. Enemmistön Nuorisobarometriin 2014 vastanneista nuorista koki tulleen jossain elämänsä vaiheessa syrjityksi. Yleisintä oli syrjintä koulussa, josta kertoi 43 % vastanneista. Nuoret kokivat syrjivänä ihmisten eriarvoisen kohtelun esimerkiksi ulkonäön, iän, sukupuolen tai taloudellisen tilanteensa vuoksi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvista nuorista kolme neljästä koki joskus joutuneensa syrjityksi. Samoin maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat kokeneet kantaväestön nuoria enemmän syrjintää. Myös tytöt olivat poikia alttiimpia syrjinnälle. Nuorten syrjintäkokemukset olivat vahvasti yhteydessä moniin pahoinvoinnin merkkeihin. (Nuorisobarometri 2014, 29, 38, 42, 192, 245–246.) Syrji-

mättömyys ja yhdenvertaisuus saattaisi olla tutkimuksessa perustellumpaa kuin syrjäytyneisyydestä puhuminen. Tämä oli myös nuorisopoliittinen signaali. (Myllyniemi 2014, 6.)

3.3 Ennaltaehkäisevä työ

Ennaltaehkäisevä työ vaikuttaa eri väestöryhmien turvallisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen. Tarkoituksena työllä on auttaa ihmisiä ajoissa ennen kuin ongelma ehtii kasvaa liian suureksi. Työn ydin on vähentää eriarvoistumista. Ennaltaehkäisevää työtä voi olla esimerkiksi investoiminen nuorisotyöhön ja koulujen tukipalveluihin. Ehkäisevää työtä on luoda nuorille mahdollisuudet turvalliseen kasvuun. (EHYT, Miksi ehkäisevä työ kannattaa?)

Ennaltaehkäisevän työn perustana on varhainen puuttuminen. Mahdollista alkavaa masennusta voitaisiin ennaltaehkäistä jo lapsuuden kasvuympäristössä. Jokaisella lapsella tulisi olla turvallinen aikuinen, mihin kiinnittyä. Turvalliseen ja tukevaan hyvään vuorovaikutukseen voi saada ohjausta neuvolakäynneiltä. Lapsuudessa koettu riittämätön huomio ja puutteellinen vuorovaikutus lisäävät riskiä sairastua myöhemmin masennukseen. Hoitavan tahon tulisi ottaa puheeksi jo varhaisessa vaiheessa perheen lasten hyvinvointi, mikäli kokee vanhemman omien voimien puutteellisuuden, heikkenemisen tai väsymisen. Varsinkin vanhemman sairaudesta, kuten alkoholismista, johtuvaan koulukiusaamiseen tulee ehdottomasti puuttua ajoissa. Lapsen on erityisen tärkeää tietää, ettei vanhemman sairaus ole hänestä johtuvaa. (Melartin & Vuorilehto 2009, 30–31).

3.4 Muita ennaltaehkäiseviä palveluita tarjoavat tahot Helsingissä

Haastattelemieni nuorten esille tuomat palvelut Helsingissä ennen työkokeilua olivat muun muassa kuntouttava työtoiminta, vertaistuki, työpajat, toimintaterapeutti, Ohjaamo, ammattistartti sekä yhteisöllinen tekeminen.

Ammatillista koulutusta vailla olevalla täysi-ikäisellä alle 25-vuotiaalla nuorella on oikeus työttömyysetuuteen ja toimeentulotukeen. Työttömyysetuuden saaminen edellyttää, että nuori toteuttaa sovitulla tavalla laadittua aktivointisuunnitelmaansa. Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on parantaa elämänhallintaa ja mahdollistaa työllistymistä. Työtoiminta on kunnan tukemaa. TE-toimisto sekä kunnan virkailija laativat aktivointisuunnitelman yhdessä nuoren kanssa. Aktivointisuunnitelma sisältää suunnitelman kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen sisällöstä. (THL. Vailla koulutusta oleva nuori. 2015; TE-palvelut. Kuntouttava työtoiminta – kunta tukee työllistymistä.)

Stadin ammatti- ja aikuisopiston nuorten työpajat ovat sellaisille helsinkiläisille 16-29-vuotiaille nuorille suunnattuja, jota ovat ilman opiskelu- tai työpaikkaa. Työpajoihin hakeudutaan TE-toimiston kautta, työttömänä työnhakijana, ja tämän jälkeen sähköisellä hakulomakkeella. (Helsingin kaupunki. Nuorten työpajat.)

Helsingin kaupunki tarjoaa työllisyyspalveluja alle 30-vuotiaille nuorille neuvontapalvelu Ohjaamossa. Ohjaamo tarjoaa yksilöllistä ohjausta, uravalmennusta sekä työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua yhteistyössä Helsingin kaupungin, Uudenmaan työvoimatoimiston ja Kelan kanssa. Palveluiden tavoitteena on auttaa nuori koulutukseen, työhön tai muun toiminnan piiriin nuoren omia toiveita kuunnellen. (Helsingin kaupunki. Palvelut nuorille.)

Ammattistartteja ovat valmentavat koulutukset (Valma), joiden tarkoituksena on vahvistaa sekä nuorten valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, että arjen taitoja sekä tutustua eri koulutusalojen, ammattien ja työelämän tarjoajiin. Ammattistartissa voi korottaa myös aiempia arvosanoja. Koulutukset ovat suunnattu muun muassa sellaisille peruskoulun päättäneille nuorille, jotka eivät vielä tiedä mitä haluavat opiskella ja haluavat parantaa opiskelutaitojaan ennen toisen asteen opintoja. (Helsingin kaupunki. Toisen asteen opintoihin valmentava koulutus.)

Nuorisotakuu on tarkoitettu jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorella ja sellaiselle alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle, joka etsii vielä suuntaa elämälleen. Kyseessä voi olla työ-, työkokeilu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka joka tulee tarjota viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisesta TE-toimis-

toon. Takuun tarkoituksena on antaa nuorelle mahdollisuus ja edistää nuorten työllisyyttä ja ammattitaitoa samalla vahvistaen nuoren valmiuksia itsenäiseen elämään. (Nuorisotakuu. Nuorisotakuu auttaa eteenpäin.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten työkokeiluun osallistuneet nuoret kokevat elämäntilanteensa? Kokevatko he itsensä syrjäytyneiksi vai ovatko he itse valinneet elämäntapansa?
2. Miten työkokeiluun osallistuminen vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ja elämän merkityksellisyyden kokemukseen?
3. Mitkä seikat ovat vaikuttaneet näiden työkokeiluun osallistuneiden valtavirtaan kuuluneiden nuorten tavasta elää?

Vastausta näihin kysymyksiin haettiin haastatteleamalla kolmea työkokeiluun osallistuvaa nuorta ja kahta heidän ohjaajaansa. Olen osallistunut Snellun toimintaan osana opintojani, joten minulla on myös näkemystä toiminnasta ja työharjoittelusta osallistuvan havainnoinnin kautta.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka eteni yksityisestä yleiseen. Haastateltavani ovat yksilöjä, joiden kokemuksia avasin yleisellä tasolla, viitaten ilmiöihin teemoittain. Olin kiinnostunut useamman haastateltavan kokemuksista, joka vaikutti lopputulokseen, kun pohdin tuloksissa asiayhteydestä teorian ja kokemuksen perusteella. Tutkimukseni tavoitteenani oli kuvata ja ymmärtää nuorten kokemuksia tutkittaviin teemoihin liittyen. Kvalitatiivinen tutkimus etsii monimuotoisuutta ja antaa mahdollisuuden havaita nuorten menneisyyteensä ja kehitykseensä liittyvien tekijöiden tarkkailua. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 25–27.) Tutkimushaastattelussa halusin perehtyä etenkin syrjäytymiseen ilmiönä ja siihen, miten nuoret kokivat marginalisoinnista.

Roolini tutkijana oli toimia nuorten elämän tulkkina tai välittäjänä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan omat näkemykset voivat vaikuttaa siihen, miten haastateltavien

maailmaa ymmärretään ja miten siitä kirjoitetaan. Tuloksissa pyrin vastaamaan tutkimusongelmaan eli siihen, miksi nuoret syrjäytyvät ja miten merkityksellisyys näyttäytyy nuorille. Pyrin myös perustelemaan, miksi on niin tärkeää tutkia merkityksellisyttä sekä syrjäytymistä ilmiönä. Kuten Hirsijärvi ja Hurme (2008, 192–193) ohjeistaa hyvän tutkimuksen osalta, tarkoituksenani oli kuvata ilmiötä ja esittää lopulta ne johtopäätökset, joihin olin haastatteluista keräämäni aineiston ja aiemman tutkimustiedon perusteella tullut.

4.3 Tutkimushaastattelu

Opinnäytetyössäni haastattelujeni teemoina olivat menneisyys, nykyhetki sekä tulevaisuus. Haastattelin työkokeilijanuoria siihen liittyen, millaisista taustoista he olivat tulleet, mitä työkokeilu oli heille merkinnyt ja miten he arvioivat oman tulevaisuutensa.

Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuoto, jonka avulla voidaan saada syvällistä tietoa. Haastattelulla saadaan arvokasta tietoa teeman ympäriltä. Keskustelunomaisessa haastattelussa korostuu vuorovaikutus haastateltavan ja haastattelijan eli tutkijan välillä, jolloin haastateltava voi ikään kuin määrätä keskustelun kulkua. Tutkija saa tärkeän kuvan siitä, miten ihmiset ymmärtävät maailmaa sekä heidän kokemuksiaan tapahtumilleen elämässään. Parhaimmillaan syvälliset keskustelut voivat paljastaa asioita, mitä voitaisiin saada muilla keinoin selville. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 11.) Tästä syystä valitsin haastattelun tutkimusmenetelmäksi. Sen avulla minun oli helpompi kartoittaa nuorten omia mielipiteitä, kokemuksia, käsityksiä, tapoja ja tottumuksia kuin välttämättä kirjallisella lomakkeella.

Tutkimukseni haastatteluissa halusin kuulla nuorten omin sanoin syitä sille, miksi heillä oli esimerkiksi jäänyt koulut kesken ja miksi heidän oli ollut haastavaa asettautua “yhteiskunnan normeihin”. Syrjäytyminen on keskeinen teema haastattelussani. Teemahaastattelu oli kohdennettu siihen, miten haastateltavani olivat kokeneet syrjäytymisen, yhteiskunnan normien ulkopuolelle jäämisen. Syrjäytymisen ilmiötä on selvitelty osina, rakenteina, prosesseina ja kokonaisuuksina. Käytin teemahaastattelussa myös kokemustutkimusta asiantuntijahaastatteluna. Lopuksi käytin arviointitutkimusta, missä rajasin ja kävin läpi keräämäni aineistoa. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47.)

Lähtökohtana oli, että haastattelut perustuvat nuorten kokemuksiin ja voimavaroihin. Haastattelin jokaista nuorta yksilöhaastatteluna tunnin verran. Haastateltaviani valikoituvat työpaikkakokeilijoiden joukosta. Pyrin haastattelemaan heistä jokaista. Haastatteluissani käytin avoimia kysymyksiä, jotka antoivat nuorille mahdollisuuden vastata omin sanoin. Avoimet kysymykset mahdollistivat myös tarkentavien kysymysten esittämisen. Haastattelutilanne oli keskustelunomainen ja haastattelijana keskityin haastateltavien antamiin vastauksiin, joita en osannut ennalta arvata. Haastattelut olivat osa laajempaa kokonaisuutta. Tarkoitukseni oli peilata tutkittua tietoa nuorten omiin kokemuksiin.

Aineiston keruussa, arvioinnissa ja analyysissä hyödynsin nuorten kokemusten lisäksi aiheeseen liittyvää materiaalia eri tieteen aloilta. Lähteinä käytin artikkeleita, kirjallisuutta sekä tilastoja. Kaikki haastateltavani ovat antaneet suostumuksensa haastattelulle. Heidän nimiään ei kuitenkaan mainita ja hyödynnän aineistosta ainoastaan tarvittavan tiedon.

4.4 Aineiston kerääminen

Tarkoitukseni oli koota viiden nuoren omia kokemuksia ja näkemyksiä objektiivisesti työkokeilusta Waste&Feast Snellu Cafessa puolen vuoden ajalta. Käytännön syistä johtuen päädyin siihen, että haastattelut nauhoitettiin ja lopulta litteroitiin. Tämän jälkeen analysoin aineiston, jonka tarkoitus oli eritellä sisältö rajaamalla sekä luokittelemalla. Haastatteluissa käytin haastattelurunkoa nuorille (LIITE 3) sekä työntekijöille (LIITE 4). Tarkoitukseni kuitenkin oli, että haastattelut toimivat keskustelunomaisina, jolloin kuuntelin tarkkaan, mitä haastateltavani kertoivat ja esitin heille tarkentavia lisäkysymyksiä.

Mahdollisia rajoittavia tekijöitä tutkimukselleni olivat haastateltavien löytyminen ja motivoiminen sekä heidän omien voimavarojensa löytäminen ilman johdattelemista heidän itsemääräämisoikeuttaan kunnioittaen. Haastateltavani olivat alle 30-vuotiaita, joiden opinnot olivat keskeytyneet syystä tai toisesta, ja joilla sosiaaliset taidot saat-

toivat olla heikohkoja tai taustalla saattoi olla mielenterveysongelmia kuten masennusta tai paniikkihäiriötä. Kysyin suostumuksen haastatteluun (LIITE 2) jokaiselta viideltä työkokeilijanuorelta ja he saivat itse päättää suostuivatko vai eivät.

Riskejä olivat kieltäytyminen tai tulematta jättäminen haastatteluun. Mahdollisen kieltäytymisen takana saattaa olla haastattelun nauhoittaminen, haastattelun ajankohta, henkilökohtaiset syyt, päihtyneisyys tai jokin muu psykologinen syy, kuten huonot kokemukset tai luottamuksen puute.

4.5 Analyysistä arviointiin

Arviointini perustuu muun muassa analyysiini haastatteluista. Analyysi on laadullinen, jossa tarkastelen aineistoa läheltä ja pyrin säilyttämään haastattelut mahdollisimman alkuperäisessä sanallisessa muodossa. Haastateltavani kuvasivat kokemuksiaan ja tunteuksiaan elämästään ja maailmastaan. Samalla kun he kertoivat spontaanisti aiheestaan, pystyivät he myös itse havaitsemaan tai oivaltamaan jotain uutta ja merkityksellistä. Lähestymistapani aineiston analyysissä olikin toimia haastattelijana, jotten loisi tulkintoja. Tulkitsin aineistoa vasta sitten kun olin sen litteroinut. Tämän jälkeen jäsentelin sen teemoittain jättämällä pois asiaankuulumattomat osat ja toistot. Varsinaista analyysiäni varten tiivistin, luokittelin, eheytin aineistoni ja tulkitsin sitä. Haastatteluaineistoista nousevien yhteyksien tarkastelu oli olennaisin osa analyysiani. Tällainen lähestymistapa aineiston analysointiin ja arviointiin on kuvattu esimerkiksi Hirsijärvi & Hurmeen teoksessa ”Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö” (2008, 136–137, 174).

Sisällön analyysissä rajasin aineistoa tutkimukseni kannalta kiinnostaviin asioihin. Kävin läpi aineiston erottelemalla ja merkitsemällä asiat, jotka olivat kiinnostavia. Keräsin merkitsemäni asiat yhteen teemoittain ja kirjoitin niiden pohjalta yhteenvetoni. Menetelmän avulla pyrin saamaan tutkittavasta ilmiöstäni kuvauksen tiivistetyssä muodossa. Tarkoitukseni oli kuvailla haastattelujen sisältöä sanallisesti loogisella kuvauksella tutkittavasta ilmiöstä. Sisällön analyysin vaiheita on kuvattu esimerkiksi Tuomi & Sarajärvi teoksessa ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi” (2018, 77–78, 87–88, 90).

Kun olin purkanut aineistoni ja lähdin jäsentämään sitä, kiinnitin erityisesti huomiota siihen, mitkä asiat ja ilmiöt esiintyivät kerätyssä aineistossa ja vertailin tätä kokoa maani teorianpohjaan. Hyödynsin Hirsijärven ja Hurmeen käyttämää Dey-tekniikka (2008, 143), mikä ehdottaa esittämään litteroidulle aineistoille yksinkertaiset kysymykset kuka, mikä, milloin ja miksi. Näiden kysymysten lisäksi Hirsijärven ja Hurmeen mukaan tulee kiinnittää huomiota seuraaviin teemoihin: olosuhteet, määrittelyt, prosessit, toiminnat, tapahtumat, strategiat ja suhteet sekä rakenteet.

Tutkimuksessani halusin erityisesti välttää kuvailemasta liikaa liian yksityiskohtaisia seikkoja, jotka eivät välttämättä ole relevantteja kokonaisuuden kannalta. Tärkeänä pidin kontekstisidonnaista tapaa, jossa ilmiö sijoitetaan siihen kuuluvaan kulttuuriin, paikka ja ajanjakso huomioiden. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 146, 155–156.)

Käytin kvalitatiivisessa tutkimuksessani elämäkertatutkimusta, mutta hieman myös etnografista haastatteluaineiston analyysia. Etnografinen tutkimus on kenttätutkimusta, jossa viivytään pidempään tarkkailemalla tutkittavien toimintaa (Hirsijärvi & Hurme 2008, 160). Haastateltavani olivat työkokeilijoita, mutta haastattelin myös heidän kanssaan työskenteleviä mentoreita eli nuorten ohjaajia, jotka ovat Snellun työntekijöitä. Aineiston jäsentämistä varten tutkin rakenteita, joita Snellu työpaikkakokeilu tarjoaa, ja peilasin näitä tutkittavaan ilmiöön eli syrjäytymisen ennaltaehkäisystä. Tutkimuksessani pyrin tuomaan haastateltavieni elämänkerroista kumpuavat kokemukselliset tapahtumat sosiaalisesti ymmärrettäviksi keskittymällä tiettyihin yksittäisiin tapahtumiin, jotka olivat valideja tutkimukseni kannalta. Elämäkertatutkimusta on kuvattu muun muassa Hirsijärven ja Hurmeen teoksessa ”Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö” (2008, 160–162).

4.6 Eettiset kysymykset

Pyysin jokaiselta haastateltavalta suostumuksen (LIITE 2) siihen, että sain haastatella heitä sekä kerroin, että haastatteluni perustuu luottamukseen. Haastateltavilla oli milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää haastattelu. Haastateltavieni yksityisyys on suojattu siten, että he esiintyvät tutkimuksessani anonymisti. Kerroin haastateltavilleni, ettei haastattelusta koitunut heille mitään seuraamuksia, kuten esimerkiksi työkokeilun keskeytyminen. Haastattelin kolmea nuorta, joten päätin jättää heidät nimeämättä.

Tällä tavoin pyrin välittämään ainoastaan tiedon ja kokemuksen, jonka heiltä sain. Tarkoitukseni oli myös suojella haastateltavia, koska kyseessä saattoi olla herkkiä aiheita. Tällä pyrin välttämään haastateltavieni vahingoittamista. Tutkimukseni kannalta ei ollut oleellista kuvata jokaisen nuoren elämänsäkaarta.

Haastattelutilanteen pyrin järjestämään kahden keskeisessä paikassa ilman muita häiriötekijöitä. Ymmärsin, että jokaisella haastateltavalla oli menneisyydessä rankkojakin kokemuksia ja osalla käynnissä terapiaprosessi. Haastatteluissani pyrin välttämään puhumista mahdollisista rankkojen kokemusten yksityiskohdista, sillä ne eivät olleet tutkimukseni kannalta relevantteja. Kävin haastateltavieni kanssa läpi haastattelujen luottamuksellisuuden sekä kerroin nauhoitteiden tulevan vain omaan käyttööni. Kerroin myös tuhoavani nauhoitteet litteroinnin jälkeen.

Analyysissä oli tärkeää huomioida, etten tehnyt omia päätelmiäni vaan kirjoitin ne siten kun ne sanottiin. Haasteena oli analysoida aineisto kriittisesti kuitenkin paljastamatta haastateltavien henkilöllisyyttä. Kuten esimerkiksi Kvale (1996) toteaa, todentamisessa esitetyn tiedon tulee olla niin varmaa kuin mahdollista. Haastattelujen raportoinnissa tulee ottaa huomioon luottamuksellisuus sekä seuraukset sekä tutkimuksen osapuolille (Kvale, 1996, 111). Pohdin tutkimukseni luottamuksellisuutta ja sen mahdollisia seurauksia haastattelemilleni nuorille ja muille samankaltaisessa tilanteessa oleville nuorille.

5 TULOKSET

”Menneisyydest on vaa rakennuspalikoita tähän hetkeen.”

Puhuessani nuorten kanssa menneisyydestä esille nousivat opinpolut. Haastateltavani pohtivat kuka vaikutti heidän päätöksiinsä ja kenen valitsema polku oli ammattikoulu ja lukio lopulta. Nuoret kokivat, että heidät ”painostettiin” tai ”pakotettiin” hakemaan jatko-opintoihin. Oma mielenkiinto heidän aloittamallaan oppipolullaan ei välttämättä ollut tarpeeksi suuri tai motivoiva. Poissaolot ja keskeyttäminen tuntuivat helpommalta ratkaisulta.

”No se on varmaa nii monen asian summa. Et yleistä se on ollu summa siitä, et ei kiinnostu tarpeeks se ala. Ja sit oman elämän henkilökohtasii haasteita siinä hetkessä. Niin sit se jotenki motivaatio hävinny ja sit on sillee miks mä teen tätä. Ei tää tunnu hyvältä.”

Tunnistetaanko kouluissa huolestuttavia merkkejä tarpeeksi ajoissa siitä, että opiskelijalla ei ole kaikki hyvin? Stressi, paineet ja mahdolliset mielenterveydelliset ongelmat saattavat vaikuttaa siihen, että on vain helpompaa jättäytyä koulusta pois. Haastateltavien vastausten perusteella näyttäisi siltä, että ammattikoulussa poissaoloja voi olla enemmän eikä sieltä ”potkita pois” niin helposti kuin lukiosta. Herää kuitenkin kysymys, puututaanko mahdollisiin lisääntyviin poissaoloihin tarpeeksi nopeasti? Koulun henkilökunta ei pysty kaikkeen, jolloin opiskeluterveydenhuolto on tarpeellinen ja varsinkin koululääkärin merkitys korostuu.

”Ja sit täs vaihees mul puhkes, mä en tiedä tuntemattomista syistä, paniikkihäiriö ja mää oon aina ollu huono uninen. Unettomuutta tai tullu jotenki vähemmällä unella toimeen, mut siin vaihees ku mul yleinen aistimus paniikkihäiriö sit sen kaa ei oo enää iha siin vaihees niit paniikkikohtausii uskomattoma vaikee hallita ja sit se aina pahentuu talvella. Ja sit mul oli sille syksyllä alotat sen ja talvella tosi paljon poissaoloja ihan ja alkuu sitä ei oltu ees diagnosoitu niin mä eka luulin tosi fyysisesti et mä kuolen, mulla pysähtyy raajat ja mä kuolen ja niin edes päin. Tosi pelottavaa.”

Osalla nuorista saattoi olla paljon erilaisia matalan kynnyksen paikkoja, missä he olivat käyneet ennen Waste&Feast Snellu Cafeta. Näitä olivat kuntouttava työtoiminta,

vertaistuki, toimintaterapeutti, Kipinä-paja, Ohjaamo, ammattistartti sekä yhteisöllinen tekeminen. Nuorten kokemusten pohjalta näytti kuitenkin siltä, että matalan kynnyksen paikat olivat olleet riittämättömiä.

”Mulla on ollu paljon yrityksiä käydä koulua tai käydä päivätoiminnassa tai keksii jotai, joka olis sit niinku, et en oo vaan kotona yksin mielenterveysongelmien kanssa.”

Tiedustelin nuorilta oliko heillä opintojen aikana ketään henkilöä, joka olisi voinut vaikuttaa esimerkiksi motivaatioon opiskella? Nuoret totesivat, että päätös lopettaa koulu kesken oli heidän omansa.

”Mun mielestä nuoret jätetään tosi oman onnensa nojaan. Ja koulussa ei opeteta mitää arjesta selviytymistä. Et olla vaa sillee hei nyt olet viistoista, pääätä mitä teet koko loppu elämäs. Ei kukaa sitä tiedä.— Ei yhteiskunta mun mielest tue nuoria tarpeeks semmoses aikuistumisessa.”

Siinä vaiheessa kun jo kaupassa käynti koettiin vaikeaksi, koska ei tahdottu olla ihmisten kanssa kontaktissa, oli suuntaa muutettava. Nuoret kokivat, että tärkeitä suunnan muuttajia olivat lähiomaiset, ihmisseura, muutto ja varsinkin vuorokausirytmien muuttuminen.

”Elämäkokemuksen kautta kaikki yhdistettynä. Kaikki on kaiken summa.”

5.1 ”Kaikki se, miten nuoruus on sillee mennyt. On johdattanut tähän hetkeen.”

Päätös hakea ja tulla työkokeiluun tulivat Helsingin Kaupungin nuorten työpajavalmentajilta. Nuoret eivät olleet täysin varmoja, mihin olivat ryhtymässä, mutta tämä ei kuitenkaan estänyt heitä hakemasta. Heillä oli ennemminkin tahto saada työkokemusta ja aika oli heille otollinen.

Kysyin nuorilta, miltä tämä hetki nyt näyttäytyi tai tuntui. Vastauksena sain muun muassa, että työkokeilu tuo turvaa arkeen, antaa syytä herätä ja tuo elämään toivotun vuorokausirytmien.

”Mikäs siinä tai et on jotaki tekemistä. Ja työkkäri ei hengittele niskaa koko aja. Et saa sillee ottaa tai tuo sellast tietynlaista turvaa arjesta. Et ei tarvii miettii nii paljo et miten saa toimeentulotukee tai miten on osana yhteiskuntaa.”

Eräs nuori totesi, että oli tämä hetki, puoli vuotta työkokeilua ja sitten on ihan jotain muuta, ja se on ”ihan okei”. Merkityksellisyys ja yhteisöllisyys työssä lisäsivät motivaatiota tulla myös seuraavana päivänä töihin.

5.2 Tulevaisuus

Nuorissa on toivo ja tulevaisuus. Mutta mitä jos ne tulevaisuudet suunnitelmat ovat jostain syystä vielä hukassa tai niistä ei olla täysin varmoja? Osalla nuorista saattoi olla selkeitä suunnitelmia, mihin jatkaa Snellu Cafen jälkeen, mutta tulevaisuus koettiin silti isona mysteerinä. Vaihtoehdot ja tieto erilaisista mahdollisuuksista suunnitelmista puuttuivat. Kyselin haastateltavilta, mitä he haluaisivat tehdä ja mikä olisi heidän unelma-ammattinsa. Toiveet vaikuttivat realistisilta, kuten lukion käyminen tai oppisopimuksella opiskeleminen. Päättävöitteena oli päästä nopeasti työelämään.

Havaitsin, että nuorten oloa helpotti, kun heillä oli tietyt struktuurit ja työvuorot näkyvissä. Kritiikkiä tuli, mikäli seuraavan viikon työvuorolista ei ollut vielä nähtävissä. Nuoret olivat tottuneet selkeään vuorokausirytmiiin, joten herää kysymys, miten käy kun työkokeilu loppuu ja paluu arkeen jatkuu.

Tulevaisuudesta puhuttaessa yksi nuorista nosti esille, että kymppiluokka olisi voinut olla hyvä idea peruskoulun jälkeen. Sitä kautta olisi voinut saada lisää aikaa itsetutkimiselle ja tämän jälkeen päättää koulutuksen ja työn kesken.

”Mä suosittelen kaikkii löytämään sen, tehdä sitä mistä itse pidät. Ehdottomasti.”

Näyttäisi siltä, että se ei ole helppoa ja siinä voi vierähtää hetki, jopa vuosia. Tulokset antavat viitteitä siihen, että vastaajien mielestä koulutuksesta on hyötyä siinä, että se saa heidät lähtemään liikkeelle. Haastateltavat näkevät tärkeimpänä sen, kaikista parasta olisi, että he itse löytävät oman polkunsä ja pystyvät myöhemmin elämässään tekemään asioita mistä pitävät.

5.3 Työntekijöiden arviointi

Työntekijöiden mielestä isoin muutos nuorten kohdalla työkokeilun alusta loppua kohden oli itseluottamuksen lisääntymisessä. Ensimmäiset kaksi viikkoa neuvottiin ja ohjattiin, sekä seurattiin tarkasti kirjallisia ohjeita. Myös asiakkaat ottivat uudet työkokeilijat huomioon. Asiakkaat tietävät, mikä työkokeilun tarkoitus on. Heille myös kerrotaan jos he kysyvät, että kyseessä on työkokeilija nuoria, jotka ovat olleet vaikeassa työllistymistilanteessa.

Työntekijät näkivät positiivisen muutoksen myös nuorten olemuksessa. Alkuun hiljainen, kumarassa oleva sekä anteeksipyytäväinen nuori muuttui rohkeammaksi ja iloisemmaksi.

Työntekijöiden mielestä työnjako ja vastuun antaminen toimivat nuorten kanssa hyvin. Työntekijät kokivat tärkeäksi, että nuoriin luotettiin. Luottamuksen koettiin antavan nuorille selkeästi voimaa ja itsevarmuutta. Erityistarpeet huomioitiin alkuvaiheessa juttelemalla ja kysymällä kiinnostusten kohteista sekä kokemuksista. Kehitystarpeina kuitenkin huomioitiin, että jatkossa olisi erityisen tärkeää kysyä nuorelta, miten he itse haluaisivat tulla kohdatuksi ja mitä tulisi ottaa huomioon. Toimivan suhteen on havaittu muodostuvan kun nuorille annetaan haasteita.

”Lähetää sieltä tietystä tasosta, mut mennää koko aja ylöspäin ja annetaan niitä haasteita. --- Jos joku asia menee mönkää niin sit se menee mönkää. Ei murehdita liiemmin sitä vaa mietitään, et mitä me sitten tehhä seuraavan kerran toisella tavalla.”

Työntekijät ovat huomanneet, että jos nuori jättäytyy ensin muutamaksi päiväksi pois töistä, poissaolot venyvät viikkoihin ja työkokeilu joudutaan lopettamaan. Paluu takaisin poissaolojen jälkeen on haastavaa. Sen, miksi nuoret lopettivat työkokeilun kesken epäiltiin johtuvan henkilökohtaisista syistä, kuten voinnin heikkenemisestä.

Palautetta ja kiitosta nuoret saivat asiakkailta suoraan. Myös työntekijät huomasivat, kuinka merkityksellistä työ nuorille on.

”Jokaiselle merkityksellistä. Sekä asiakkaille, että nuorille. Saa olla armollinen myös sillä saralla.”

Asiakasmäärä Snellu Cafessa on kasvanut jo reiluun sataan asiakkaaseen päivässä. Siksi työntekijät toivoisivatkin, että seuraava aloittava ryhmä olisi lähtökohtaisesti kiinnostunut tämän kaltaisesta toiminnasta, joka on asiakastyötä, sekä ruuanlaittoa. Koska asiakasmäärä on kasvanut, myös kiire näyttäytyy enemmän, mikä vaatii nuoril-takin enemmän eikä laiskotteluun ole varaa.

”Jos joku on täysin toivoton niin meille suodaan mahdollisuus vaihtaa, koska tässä ei oo varaa semmoseen toivottomiin tapauksiin.”

Nuorten lopetettua työkokeilunsa työntekijät kokivat aiheelliseksi järjestää loppuyh-teenvedon. He myös halusivat tietää, mitä nuorille kuului työkokeilun jälkeen. Täten syntyi ajatus työkokeilun jälkeisestä kyselystä, joka kartoittaisi,, miten työkokeili-januorilla menee, missä hän on ja onko hän mahdollisesti jatkanut työelämään tai kou-luun?

”He ovat täysivaltaisia aikuisia ihmisiä, jotka ovat vastuussa omasta elä-mästään. Ja heillä on kaikki mahdollisuudet lähteä elämään sitä oikeata aikuisen elämää.”

5.4 Työkokeilun vaikutus työkokeilija nuorten hyvinvointiin?

Nuoret antoivat hyvää palautetta työkokeilullensa. Tämän kaltaiselle matalan kynnyk-sen toiminnalle nähtiin ehdottomasti kannattavuutta myös jatkossa. Vertaistuki, yh-dessä merkityksellisen asian tekeminen, kuuluminen työryhmään, joustavuus, vastuu, yksilöllisyys, ohjaajat sekä kokeilun kesto koettiin positiivisena. Ainoastaan sisäiset rakenteet herättivät eniten kehitysideoita. Nuoret toivoivat, että Kykyportaat-hankkeen tiimoilta voitaisiin jatkossa keskustella jatkosuunnitelmista enemmän ja nuoret toivoi-vat työnjakoon lisää huomiota. Työn jälkeistä ryhmätoimintaa ei koettu oleelliseksi.

”Mä oon tavallaan ihan tyytyväinen siihen, et ollaan vaa tääl ja si mennää kotii, omiin elämiin.”

Merkityksellisyys näyttäytyi siinä vastuussa, mitä nuoret saivat työssään. Asiakkaat tulivat tutuiksi ja hävikkiruoka väheni. Positiivinen palaute ja kiitos asiakkailta vai-

kuttivat nuorten itsetuntoon. Sosiaalinen merkitys oli tärkeää ja näyttäytyi nuorten oppimisena, onnistumisena sekä itsetunnon ja voimavarojen kasvuna. Tärkeäksi koettiin myös avun tarjoaminen sitä tarvitseville.

Erityisnuorisotyönä Snellu Cafen tarjoama Waste&Feast työkokeilu on tärkeä, vaikka tavoitteet eivät aina välttämättä olisi sitä, mitä odotetaan Kykyportaati-hankkeen osalta. Haastattelemani nuoret olivat nyt toinen porukka, joka aloitti työkokeilun. Ohjaajat saivat arvokasta tietoa siitä, mitä tulisi kehittää seuraavaa työkokeilijaryhmää ajatellen. Palautteet ja kehityskeskustelut vievät toimintaa eteenpäin. Jatkoa ajatellen syntyi idea uusien ryhmien tutustuttamisen ja ryhmäytymisen tärkeydestä. Vuorovaikutuksen tarve ja merkitys olivat tärkeitä työkokeilijanuorille.

Kykyportaati-hankkeen yksi tavoitteista oli virittää vuorovaikutusta työ- ja toimintakyvyn avulla ja työllistää syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Nuoret itse kuvailivat tilannettaan siten, että kaikki lähtee lopulta itsestä, mutta samalla kukaan ei vapaasta tahdostaan syrjäytynyt. Syrjäytynyttä yksilöä kuvailtiin yksin kotona olevana; henkilönä, jolla ei ole sosiaalista piiriä ja joka ei tee elämällään mitään. Osa myönsi olleensa syrjäytynyt, kun omat voimat eivät riittäneet sekä motivaatio puuttui. Haastateltavani kokivat kuitenkin sanan ”syrjäytynyt” leimaavana. Parempana terminä voisi toimia esimerkiksi ”väärinymmärretty” tai ”nurkkaan ajettu”.

”Mun mielestä syrjäytyminen on yhteiskuntarakenteiden tuotos. --- Monille ja muutenki saattaa olla liikaa semmoiset koko ajan jatkuvat paineet, oli se sit töistä tai sosiaalisuudesta tai mistä tahansa. Itellekki nuorena se oli vaa liikaa.”

”En mä usko et kukaan halua syrjäytyä. --- Ihminen on ympäristönsä summa.”

Työkokeiluna Snellu Cafen Waste&Feast tarjosi matalakynnyksistä paikkaa, johon oli helppo tulla ja jossa oli monipuolista työtä tarjolla. Itseään pääsi haastamaan niin keittiötyössä kuin asiakaspalvelussa.

”Tuntuu, et meidän työtä arvostetaan.”

5.5 Tutkimuskysymykset ja vastaukset

1. Miten työkokeiluun osallistuneet nuoret kokevat elämäntilanteensa? Kokevatko he itsensä syrjäytyneiksi vai ovatko he itse valinneet elämäntapansa?
2. Miten työkokeiluun osallistuminen vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ja elämän merkityksellisyyden kokemukseen?
3. Mitkä seikat ovat vaikuttaneet näiden työkokeiluun osallistuneiden valtavirtaan kuuluneiden nuorten tavasta elää?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastauksena oli, että nuoret kokivat elämäntilanteensa ”normaaliksi”. Tutkimuksessa kävi ilmi, etteivät he mieltäneet itseään syrjäytyneiksi vaan valinta oli heidän omansa vaikka siihen kuuluikin erilaisia tienhaaroja.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastauksena oli työkokeilun vaikuttaneen nuorten hyvinvointiin positiivisella tavalla. Nuorten itsetunto kasvoi ja he saivat vastuuta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että työstä saatu merkityksellisyys korostui asiakkailta saamista palautteista sekä tärkeästä työstä, mitä tehtiin yhdessä.

Kolmanteen tutkimuskysymykseen vastauksena oli, että nuorten oma hyvinvointi sekä koulutus vaikuttivat nuorten tapaan elää. Tutkimuksessa kävi ilmi, että asuinympäristö sekä ystävät vaikuttivat hyvinvointiin ja kuuluminen johonkin sekä arjen rytmitys koettiin erityisen tärkeäksi oman hyvinvoinnin kannalta.

6 POHDINTAA

Opinnäytetyötäni varten toteutin haastatteluni työharjoittelussani. Ajattelin, että 11 viikon harjoitteluni aikana pääsisin tutustumaan paremmin tuleviin haastattelemiini nuoriin, mikä saattaisi tehdä haastattelusta helpompaa nuorille täysin vieraan henkilön kanssa. Kriittisesti pohdin kuitenkin, että antamani kysymykset saattaisivat ohjata henkilöitä vastaamaan tietyllä tavalla tai omalla iälläni saattaisi olla vaikutuksensa. Opinnäytetyöni kannalta mietin, että vältyn liiallisilta ennakkoluuloilta ja johdatteluilta, mikäli toteutan ensin haastattelut ja sitten vasta kirjoitan jo tutkittua tietoa ja teoriaa. Jälkikäteen huomasin tämän olleen huono päätös, koska teorian kautta olisin muodostanut kysymykseni eri tavalla ja hakenut enemmän selkeämpää teemahaastattelua saaden vastauksista enemmän irti.

Keskustelin ennen haastattelujeni toteuttamista nuorisosäätien tutkijan kanssa. Tutkija antoi minulle hyviä neuvoja koskien tulevia haastattelujani. Hän neuvoi jaksottamaan haastattelut useampaan tapaamiskertaan. Koin kuitenkin yhden tunnin riittäväksi, mutta näin jälkikäteen mietin mahdollisia jälkikysymyksiä, mitkä jäivät esittämättä. Haastattelujeni jälkeen näin kehittämisen varaa haastattelutaidoissani vaikkakin sain arvokasta ammatillista kokemusta sekä opin opinnäytetyöni menetelmän toteutuksesta.

Opinnäytetyössäni havaitsin teemahaastattelun sopivaksi tutkimusmenetelmäksi, koska se antoi ääneen nuorille kysymysten ja keskustelujen avulla. Teemahaastattelussa on kuitenkin riskinä, että motivaationa on halu tehdä nopea ja vaivaton laadullinen tutkimus. Valitsin tämän tutkimusmenetelmän, koska pidän ihmisten kanssa keskustelemisesta ja heidän tarinoidensa kuulemisesta. Koin teemahaastattelun tärkeäksi osana opinnäytetyötäni, koska pelkästään tilastotiede ja tutkimukset eivät kerro koko totuutta siitä, miten aihe näyttäytyy ”tosielämässä” eli arjessa. Olin kiinnostunut tuloista, joita määrällisellä tutkimuksella ei voida saavuttaa. Tarkoitukseni oli päästä lähemmäksi haastattelemani henkilöitä ja heidän ajatuksiaan sekä kokemuksiaan elämästään. Koin haastattelujeni kautta, että nuorille tärkeintä oli, että heitä kuunneltiin ja heidän kokemuksensa nähtiin arvokkaana tietona.

Haastattelijana kuitenkin joutuu miettimään sitä, onko ihmisten tarinoiden kuuntelu laadullista ja ovatko tulokset todellisia vai syntyneet haastattelijan ohjaamina (Hirsi-järvi & Hurme 2008, 14, 16).

Haastattelijana mietin myös eroja tulkintojen välillä. Kuinka esimerkiksi haastateltavani osasivat poimia sellaisia merkittäviä tekijöitä menneisyydestään, jotka johdattivat heidät nykyhetkeen. Mikäli olisin antanut kysymykset etukäteen haastateltaville, olisivat he saaneet rauhassa valmistautua. Haastatteluissa kaikkea ei välttämättä tullut sanottua ja jälkikäteen haastateltavilla olisi voinut olla vielä sanottavaa. Heränneitä lisäkysymyksiä teoriaan pohjaten olisi ollut kriittisempi tarkastelu nuorten kokemuk-sista heijastaen sitä mahdolliseen syy-seuraussuhteeseen. Menetelmän sopivuuden ja luotettavuuden kannalta koin kuitenkin kasvotusten tehtävän haastattelun olleen sovel-tuvampi kuin esimerkiksi kyselylomakkeen.

Koen, että tutkimus onnistui keskustelunomaisten haastattelujen avulla hyvin. Haasta-teltavat nuoret saivat kertoa sen, minkä halusivat ja heitä kuunneltiin. Tulokset olivat siltä osin odotettavissa, että menneisyydestä pystyi huomaamaan merkkejä, jotka saat-toivat vaikuttaa riskeihin syrjäytyä. Kokemukset ja näkemykset olivat jokaisella haas-tateltavalla nuorella omat, joten niitä ei voitu ennakoita.

Teoriaa ja tilastoja lukiessa olin enemmän huolissani nuorten syrjäytymisestä tai siitä, missä tilastojen ulkopuolella olevat nuoret olivat. Haastateltavieni avulla ymmärsin kuitenkin, että ainakaan heidän näkemyksiensä mukaan suuria huolia ei ollut. Enem-minkin nuoret kokivat, ettei ”peli ole menetetty” vaan jokainen nuori oli omilla eh-doillaan omilla poluillaan. Oli se sitten pitkät kesälomat, reissaaminen tai joutilaana oleminen. Suurin osa nuorista voi kuitenkin hyvin.

Ehdotukseni jatkotutkimukselle olisi haastatella jo työkokeilun päättäneitä nuoria sen suhteen, miten tämänkaltainen työkokeilu on vaikuttanut heidän tulevaisuuteensa ja missä he ovat nyt. Haastattelun voisi toteuttaa kasvotusten, sähköpostitse tai puhelin-haastattelulla. Nuoria voisi myös haastatella läpi koko työkokeiluprosessiin siten, että heitä haastateltaisiin työkokeilijoita alussa sen päätyttyä. Tällöin saisi arvokasta tietoa ennakkokäsityksistä sekä kokemuksista.

7 OPINNÄYTETYÖNI ARVIOINTI

Lähestymistapani opinnäytetyön prosessiin on muuttunut ajan kanssa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö on hyvin laaja ja moninainen, mutta sille on pitänyt myös antaa aikaa. Kaiken sen, mitä olen oppinut ja oivaltanut opintopolullani, tulisi kiteyttää opinnäytetyössäni. Prosessiini ovat osallistuneen työelämätahoni, opinnäytetyöohjaajani, opiskelijat sekä opettajat Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön arviointikriteereissä (2010, 83–85) todetaan, että opinnäytetyössä tulee olla seuraavat osiot: tehtävän asettelu, käytännön toteutus, perustelut ja oma ajattelu sekä muoto. Omana heikkoutenani pidän kirjallista työtäni, jossa tehtävän asettelu ja muoto ovat suurimassa osassa. Omana vahvuutenani koin käytännön toteutuksen sekä omien ajatusten esille tuomisen. Kokemusasiantuntijoiden haastattelut antoivat hyvää ja arvokasta kokemusta siitä, miten nuoret tulisi kohdata ja miten heitä tulisi ymmärtää ja mikä merkitys läsnäololla on. Omien heikkouksien ja vahvuuksien yhdistäminen opinnäytetyöhöni olivat oppimisen prosessia. Itsensä motivoiminen ja haasteisiin tarttuminen oli varsin kehittävää.

Ammatillisen kasvuni yksi tavoitteista oli saavuttaa haastattelujeni kautta opinnäytetyölleni asettamani tavoite, eli joka oli nuorten äänen kuuluviin tuominen ilman, että johdattelin heitä vastaamaan haluamallani tavalla. Halusin saavuttaa heidän luottamuksensa kuuntelemalla heidän kokemuksiaan kokemusasiantuntijoina. Ammatillisen kasvuni kannalta vastoinkäymiset sekä palautteen vastaanottaminen olivat hyvin oleellisia ja tärkeitä oppimisprosessin kannalta. Työelämälähtöisyys näyttäytyi opinnäytetyössäni selkeästi, mikä jakoi myös omaa mielenkiintoani kuulla nuoria. Tämä toivotavasti näyttäytyy työssäni. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää työelämässä ja sen avulla saadaan tärkeää tietoa työkokeilijanuorista.

Oppimiseni kannalta hyödyllisimpiä olivat eri seminaarit, joissa vertaispalaute sekä kritiikki olivat informatiivisia sekä rakentavia. Muiden mielipide, tulkinnat sekä näkemykset antoivat tärkeätä tietoa oman oppimiseni sekä opinnäytetyöni kannalta. Myös omien opinnäytetyön ohjaajien kanssa käydyt keskustelut toivat varmuutta sekä apua omaan prosessiini. Haasteena oli muodostaa selkeä kokonaisuus eri perspektiivien pohjalta.

Haastavinta oli omien argumenttien, ratkaisujen sekä perustelujen tuominen selkeästi esille. Eniten aikaa vievää oli kieliäsun hiominen, jotta isoilta kielioppivirheiltä sekä monimutkaisilta virkkeiltä vältyttiin. Koin itselleni lähteisiin viittaamisen vaativana, koska halusin välttyä plagioinnilta.

Koen, että oppipolkuni sekä opinnäytetyöni antavat minulle valmiudet toimia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisena sekä lisänä kirkon alan työkentällä. Toivon, että työni herättää keskustelua sekä kehittämisideoita.

LÄHTEET

- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (2010). *Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä*. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun oppinäytetyitä varten. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Dino-lehti, 2018/4. Usvajoki T. Hellävaraisesti kiinni elämään. Tukityöllistäminen. (s.10-16.) Saatavilla 16.1.2019 <https://dinolehti.fi/2018/12/hellavaraisesti-kiinni-elamaan/>
- EHYT. Miksi ehkäisevä työ kannattaa. Saatavilla 4.9.2019 <http://www.ehyt.fi/fi/miksi-ehkaiseva-tyo-kannattaa>
- Helsingin kaupunki. Kasvatus ja koulutus. Ammatillinen koulutus. Toisen asteen koulutukseen valmentava koulutus. Saatavilla 12.8.2019 <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/ammattillinen-koulutus/valmistava/>
- Helsingin kaupunki. Kasvatus ja koulutus. Ammatillinen koulutus. Nuorten työpajat. Saatavilla 7.5.2019 <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/ammattillinen-koulutus/nuorten-tyopajat/>
- Helsingin kaupunki. Kaupunki ja hallinto. Yritykset ja työ. Työllisyyspalvelut työnhakijalle. Palvelut nuorille. Saatavilla 7.5.2019 <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/yritykset/tyollisyys/palvelut-nuorille/>
- Helsingin Seurakuntayhtymä. Yhteistyöhankkeita ulkopuolisella rahoituksella. Saatavilla 12.3.2019 https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/un-named_29
- Hietala, O. & Rissanen, P. (2015). Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. *Kokemusasiantuntija – hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi*. Helsinki: Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden Keskusliitto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. (2001). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ilmakunnas, I. (2018). *Risk and vulnerability in social assistance receipt of young adults in Finland*. International Journal of Social Welfare, 27(1), 5-16. Saatavilla 9.5.2019 <https://doi.org/10.1111/ijsw.12273>

- Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P. & Wallenius V. (2018). Diakoniabarometri. *Yksinäisyyden monet kasvot*. Helsinki: Grano Oy.
- Kaartinen, J. (2017). *Selviämistarinoita*. Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyö.
- Kauppinen, T. M., Angelin, A., Lorentzen, T., Bäckman, O., Salonen, T., Moisio, P., & Dahl, E. (2014). Social background and life-course risks as determinants of social assistance receipt among young adults in Sweden, Norway and Finland. *Journal of European Social Policy*, 24(3), 273-288. <https://doi.org/10.1177/0958928714525818>
- Kestävä kehitys. Kestävän kehityksen periaatteet. Saatavilla 17.1.2019 <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys/periaatteet>
- Kvale, S. (1996). *InterViews*. An introduction to qualitative research interviewing. Lontoo: Sage.
- Lehmusmies, J. (2018). Diakoniatyön haasteet muuttuvassa Suomessa. Teoksessa Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P. & Wallenius V. Diakoniabarometri. *Yksinäisyyden monet kasvot* (s. 26-47). Helsinki: Grano Oy.
- Melartin, T., & Vuorilehto. M. (2009) Masennus. Teoksessa Aalto. M., Bäckmand. H., Haravuori. H., Lönnqvist. J., Marttunen. M., Melartin. T., Partanen. A., Partonen. T., Seppä. K., Suomalainen. L., Suokas. J., Suvisaari. J., Viertiö. S & Vuorilehto M. (2009) Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. *Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille*. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla 9.5.2019 <https://thl.fi/documents/10531/104889/Opas%202009%205.pdf>
- Myllyniemi, S. (2007). *Perusarvot puntarissa*. Nuorisobarometri 2007. Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisasian neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla 11.8.2019 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2007.pdf
- Myllyniemi, S. (toim.), (2015). *Ihmisarvoinen nuoruus*. Nuorisobarometri 2014. Paino: Juvenes Print. Saatavilla 11.8.2019 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf
- Myrskylä, P. (2012). *Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret*. Eva analyysi. Saatavilla 11.1.2019 <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>

- Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta. Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. Saatavilla 12.8.2019 <https://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>
- Pyykkönen, J. (2017). Me-säätiö. Blogi. Syrjässä 69 000 nuorta. Saatavilla 17.1.2019 <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/blogi/suomessa-on-syrjassa-taanan-69-000-nuorta/>
- Sakasti. Erityisnuorisotyö. Saatavilla 17.1.2019 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2AF79E>
- Siikaoja, N. (2018). ”Uusimähi”-hanke: Vapautuvien naisvankien yhteiskuntaan integroivan palvelumallin kuvaus ja arviointi. Ylempi AMK-opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu – Theseus.
- THL. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Toimeentuloturva. Vailla koulutusta oleva nuori. Saatavilla 12.8.2019 <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/toimeentuloturva/vailla-koulutusta-oleva-nuori>
- THL. Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla 11.1.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Te-palvelut. Työnhakijalle. Tukea työllistymiseen. Kuntouttava työtoiminta – kunta tukee työllistymistäsi. Saatavilla 12.1.2019 https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kuntouttava_tyotoiminta/index.html

LIITE 1. Tutkimustiedote

Tiedote tutkimuksesta,

Hei,

Olen sosionomi-diakoniopiskelija Diakonian ammattikorkeakoulusta Helsingin kampuksesta. Teen opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää Snellu Cafen Waste&Feast-hankkeen työllistämien nuorten näkemyksiä ja kokemuksia. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda kokemusasiantuntijoiden ääntä kuuluviin.

Opinnäytetyötä varten tulen haastattelemaan Snellu Cafen Waste&Feastin työllistämiä nuoria. Haastattelu kestää noin tunnin ja se nauhoitetaan. Haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluna. Laatimani teemahaastattelu toimii haastattelun tukena. Haastattelu-nauhat hävitetään, kun olen käsitellyt ne. Kirjoitan raportin tuloksista opinnäytetyöhöni.

Tutkimukseen osallistumisenne on vapaaehtoista. Halutessasi voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Kertomasi asiat ovat luottamuksellisia ja olen vaitiolo velvollinen. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa.

Jos sinulle tulee kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta, vastaan mielelläni.

LIITE 2. Suostumuslomake

Suostumuslomake opinnäytetyön haastattelua varten

Minua on pyydetty osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun ja olen saanut siitä tietoa. Suostun nauhoitettavaan teemahaastatteluun, jossa selvitetään kokemuksiani ja näkemyksiäni Snellu Cafen Waste&Feastin työkokeilusta. Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista.

Suostun osallistumaan haastatteluun vapaaehtoisesti ja tiedän, että minulla on milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää haastattelu syytä ilmoittamatta, eikä keskeyttäminen aiheuta minulle mitään seuraamuksia.

Haastattelun tuloksia saa käyttää opinnäytetyötä varten niin, ettei henkilöllisyyteni ole tunnistettavissa missään vaiheessa. Ymmärrän, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti koko tutkielmaprosessin ajan.

Haastateltavan allekirjoitus

Aika ja paikka

LIITE 3. Haastattelurunko työkokeilijoille

TAUSTATIEDOT:

-Kerro omin sanoin menneisyydestäsi?

(Lapsuus, perhe, koulutus, työhistoria, harrastukset, vapaa-aika)

TÄMÄ HETKI:

Miten tähän hetkeen on tultu?

Mistä kuulit Snellu Cafen Waste&Feastista?

Kerro omin sanoin, mikä on sinulle merkityksellistä? Mitä työkokeilu on merkinnyt sinulle?

Konkreettinen esimerkki työssä olemisen mielekkyydestä/onnistumisesta?

Mikä sinua on motivoinut työssäsi?

Mitkä ovat voimavarasi? Ovatko ne lisääntyneet työkokeilun aikana?

Snellu Cafen Waste&Feast on osa Kykyportaat-hanketta, joka tavoitteena on virittää vuorovaikutusta työ- ja toimintakyvyn avulla ja työllistää syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Miten itse kuvailisit tilannettasi tai mitä mieltä olet tämän kaltaisesta hankkeesta?

Hankkeen tavoitteena on saada työkokeilijoita olemaan tietoisempia omista kyvyistään. Mitkä ovat vahvuutesi?

TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT:

Mitä haluaisit tehdä Snellu Cafen jälkeen?

Minkälaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?

Millaisena näet tulevaisuutesi?

Mitä muuta haluaisit työkokeilun rinnalle? Vai riittääkö vain työ? (Ryhmäpaketti)
(Vaikutus työhyvinvointiin?)

Miten työkokeilun järjestämistä tulisi mielestäsi kehittää tai muuttaa? Mitä kehitysideoita sinulla olisi?

LIITE 4. Haastattelurunko Snellun työntekijöille

MUUTOS:

Miten näyttäytyy työkokeilijoiden muutos elokuusta tähän hetkeen?

ROOLITUS:

Työjakauma työntekijöillä?

KOHTAAMINEN:

Miten olet työntekijänä ottanut työkokeilijan huomioon mahdollisine erityistarpeineen?

KEHITYS:

Kehitysideoita seuraavalle porukalle sekä työntekijöille?

HAASTEET:

Millaisia ollut? Miten niissä toimittu ja selvitty?

TYÖHISTORIA:

Aikaisempaa kokemusta erityisnuorisotyöstä?

VOIMAVARAISTAMINEN:

Nuorten motivoiminen? Kehittäminen?

Miten näkisit nuorten etenemisen tämän jälkeen?

ASIAKASPALAUTE?

Millaisia?